

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การค้นคว้าแบบอิสระ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรทัศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาหลักสูตรทัศนศิลป์กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาผลของการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรทัศนศิลป์ของโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ทำการศึกษาจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 ห้องเรียน จำนวน 105 คน เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะการทำงาน แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียน และแบบสอบถามประเมินการใช้หลักสูตร ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้การประมวลผลจากคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS for Windows 10.0 และนำเสนอโดยใช้ตารางประกอบคำอธิบาย

สรุปผลการค้นคว้าแบบอิสระ

1. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ดำเนินการดังนี้ คือ

1.1 จัดทำสาระของหลักสูตร มีการปฏิบัติคือ กำหนดโครงสร้างของหลักสูตร สาระและมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัยกำหนด จากนั้นกำหนดสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โดยพิจารณาจากสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3) ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ นำมาจัดสรรเรียบเรียงแล้วกำหนดเป็นสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ขั้นตอนต่อไปเป็นการจัดทำคำอธิบายรายวิชา กำหนดชื่อวิชา รหัสวิชา เวลาเรียนแล้วนำสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังมาเรียบเรียงเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยนำคำอธิบายรายวิชาจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ ได้หน่วยการเรียนรู้จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ จากนั้นจัดทำแผนการเรียนรู้โดยพิจารณาสาระการเรียนรู้และผล

การเรียนรู้ที่คาดหวังจากหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยมาจัดทำ กำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ต่อจากนั้น กำหนดวิธีการประเมินการใช้หลักสูตร โดยพิจารณาจากผล การเรียนรู้ที่คาดหวังและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามที่หลักสูตรและสถานศึกษา กำหนด นำมาวางแผนการประเมิน กำหนดรายการประเมิน และเกณฑ์การประเมิน จัดหา จัดเตรียม ผลิต พัฒนาสื่อและแหล่งการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละหน่วย สื่อการเรียนรู้ ที่จัดเตรียมได้แก่ ใบงาน ใบความรู้ สื่อการเรียนรู้ชนิดศูนย์การเรียนรู้ วัสดุ อุปกรณ์ ตัวอย่างผลงาน และแหล่งเรียนรู้สำหรับประกอบการเรียนการสอนต่อไป

1.2 แผนการเรียนรู้ที่จัดทำแต่ละแผนมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

แผนการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรู้ทั่วไปทางศิลปะ เวลา 4 ชั่วโมง เป็นแผนการเรียนรู้ที่ เน้นกระบวนการเรียนแบบร่วมมือ และกระบวนการคิดวิเคราะห์ นักเรียนจะรวมกลุ่มกันทำงาน มี การอภิปราย วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลร่วมกัน จากนั้นแบ่งหน้าที่กันทำงาน และผลัดเปลี่ยนเวียน กันเป็นผู้นำเสนองานในชั้นเรียนทุกคน ข้อมูลจากการนำเสนอของแต่ละกลุ่ม นักเรียนจะนำมาสรุป และสร้างเป็นองค์ความรู้ของตนเองด้วยการจัดทำแผนผังความคิดที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละคน

แผนการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง องค์ประกอบศิลป์ (ทฤษฎีสีเบื้องต้น) เวลา 4 ชั่วโมง เป็น แผนการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนแบบร่วมมือ และกระบวนการคิดวิเคราะห์อีกแบบหนึ่ง โดยนักเรียน จะรวมกลุ่มกันศึกษาเนื้อหาจากสื่อที่ครูจัดทำขึ้น เป็นสื่อชนิดศูนย์การเรียนรู้ที่ให้นักเรียนช่วยกัน ศึกษาเนื้อหาจากสื่อตามหัวข้อที่กำหนดในใบคำถามแล้วนำมาอภิปรายแลกเปลี่ยนตรวจสอบความรู้ ซึ่งกันและกัน จากนั้น ให้นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้เป็นแผนผังความคิดปิดท้าย

แผนการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การวาดภาพ เวลา 4 ชั่วโมง เป็นแผนการเรียนรู้ที่เน้น สร้างทักษะการปฏิบัติงานทางศิลปะเกี่ยวกับการวาดภาพแรเงา และการวาดภาพระบายสี โดยเน้น การวาดภาพจากแบบของจริงที่มีอยู่ทั่วไป เพื่อให้นักเรียนมีพื้นฐานทางารวาดภาพที่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาอื่น ๆ และในชีวิตประจำวันได้

ตอนที่ 2 ผลการนำหลักสูตรทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 โรงเรียนปรินส์รอยแยลต์วิทยาลัย

การนำหลักสูตร ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาครั้งนี้ พิจารณาผลจากการนำหลักสูตรไปใช้ 4 ด้าน คือ

1. สัมฤทธิ์ผลด้านความรู้ ความคิด พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการทดสอบหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. สัมฤทธิ์ผลด้านทักษะ

วิเคราะห์จากการประเมินทักษะด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ทักษะการนำเสนอผลงาน พบว่าทักษะการนำเสนอผลงานโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณาแต่ละหัวข้อที่ประเมิน พบว่า ทั้งด้านเนื้อหาที่นำเสนอ บุคลิกภาพ สื่อประกอบ และความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับพอใช้ทั้งหมดเช่นกัน โดยมีแนวโน้มของคะแนนบุคลิกภาพในการนำเสนอ น้อยกว่าด้านอื่น ๆ

2.2 ทักษะการคิดวิเคราะห์ และสื่อความ พบว่า คะแนนผลงานการสร้าง แผนผังความคิด โดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณาแต่ละหัวข้อที่ประเมิน พบว่า ทั้งด้านเนื้อหาที่นำเสนอ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ความสวยงาม การใช้ภาพประกอบแผนผัง และความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับพอใช้ทั้งหมดเช่นกัน และเป็นที่น่าสังเกตว่าด้านความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ

2.3 ทักษะการวาดภาพลายเส้นและแรเงา พบว่าคะแนนผลงานการวาดภาพลายเส้นและแรเงาโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณาแต่ละหัวข้อที่ประเมิน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้เช่นกัน อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสนใจที่คะแนนการให้น้ำหนัก และความสวยงามมีแนวโน้มของค่าเฉลี่ยค่อนข้างน้อย ส่วนการเลือกแบบนักเรียน ได้คะแนนอยู่ในระดับดี

2.4 ทักษะการวาดภาพระบายสี พบว่าคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณาแต่ละหัวข้อที่ประเมิน พบว่า ทั้งด้านการจัดวางภาพ ความสวยงาม การจัดองค์ประกอบภาพ การใช้สี และความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับพอใช้ทั้งหมดเช่นกัน เป็นที่น่าสนใจที่นักเรียนได้คะแนนการจัดวางภาพมากที่สุดเกือบถึงระดับดี แต่คะแนนด้านความคิดสร้างสรรค์และความสวยงาม มีแนวโน้มน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

3. สัมฤทธิ์ผลด้านจิตพิสัย พบว่า พฤติกรรมการเรียนของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เกือบทั้งหมดอยู่ในระดับดี พฤติกรรมการเรียนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความสนใจ รองลงมาคือ ความพร้อม ความร่วมมือ การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการแสดงออก ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมการแสดงออกอยู่ในระดับพอใช้

4. ความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนปิ่นสร้อยแฉลส์วิทยาลัย วิเคราะห์จากแบบสอบถามประเมินการใช้หลักสูตรจากนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังเรียน ข้อคำถามมี 5 ตอน ดังนี้

4.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ พบว่านักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า เนื้อหาสาระมีประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ มีความน่าสนใจ ช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่เรียน และมีความพึงพอใจต่อเนื้อหาสาระที่เรียนอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตามนักเรียนมีความคิดเห็นว่าเนื้อหาสาระที่เรียนมีความสอดคล้องกับความต้องการความสนใจของ นักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

เนื้อหาที่นักเรียนมีความสนใจมากที่สุด คือการวาดภาพระบายสี รองลงมาคือ การวาดภาพแรเงา เนื้อหาความรู้ทั่วไปทางศิลปะ และทฤษฎีสี ส่วนเนื้อหาที่นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุด คือการวาดภาพระบายสี รองลงมาคือ ทฤษฎีสี การวาดภาพแรเงา และความรู้ทั่วไปทางศิลปะ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งเห็นว่า เนื้อหาอยู่ในระดับดีสามารถเรียนและเข้าใจง่าย บางส่วนเห็นว่ามึเนื้อหามากเกินไป ซึ่งมีจำนวนเท่ากับกลุ่มที่เห็นว่าเนื้อหามีน้อยเกินไปควรเพิ่มอีก นอกจากนี้บางคนเห็นว่า การให้ทำงานกลุ่มร่วมกันทำให้น่าสนใจดี

4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ พบว่านักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นมีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระกับกิจกรรม การพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียน การพัฒนาทักษะการแสดงออก การพัฒนาทักษะการวาดภาพ และส่งเสริมการเรียนแบบร่วมมืออยู่ในระดับมาก นอกจากนี้อยู่ในระดับปานกลาง

กิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนพึงพอใจมากที่สุด คือ การปฏิบัติวาดภาพ รองลงมาคือ การสร้างแผนผังความคิด ส่วนการเรียนแบบร่วมมือและการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียนเท่ากัน นอกจากนี้ นักเรียนส่วนมากให้ความคิดเห็นว่าทักษะที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด คือ ทักษะการวาดภาพ รองลงมาคือ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานกลุ่ม และทักษะการนำเสนอผลงาน ส่วนทักษะด้านอื่น ๆ มีจำนวนไม่ถึงครึ่ง

กิจกรรมที่นักเรียนส่วนมากสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิชาอื่น ๆ ที่มากที่สุด คือ การนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน รองลงมาคือการสร้างแผนผังความคิด การปฏิบัติวาดภาพ ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ไม่ถึงครึ่ง ได้แก่ การเรียนแบบร่วมมือ การจัดทำสื่อประกอบการนำเสนอ และการศึกษาจากสื่อศูนย์การเรียน และกิจกรรมที่นักเรียนส่วนมากสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมากที่สุด คือ การปฏิบัติวาดภาพ รองลงมาคือ การนำเสนอ

ผลงาน ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ สามารถที่นำไปประยุกต์ใช้ได้ไม่ถึงครึ่ง คือการสร้างแผนผังความคิด การเรียนแบบร่วมมือ การจัดทำสื่ออุปกรณ์ และ การศึกษาจากสื่อการเรียนรู้

4.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ มีความเหมาะสม เพียงพอ เหมาะสมกับเนื้อหาและ กิจกรรม มีความหลากหลายน่าสนใจ เหมาะสมในการพัฒนาการเรียนรู้ และนักเรียนสามารถศึกษา ความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ได้อยู่ในระดับมาก ยกเว้นแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายและเอื้อต่อ การเรียนรู้ในระดับปานกลาง

แหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนกลุ่มตัวอย่างใช้ศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติงานมากที่สุด คือ อินเทอร์เน็ต รองลงมาคือห้องสมุด และจากบุคคลต่าง ๆ สำหรับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่น ๆ รวมถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และจากสื่อการเรียนรู้ที่ครูจัดให้ มีใช้ไม่ถึงครึ่ง

นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนรู้มีมากกว่าครึ่ง โดยพบว่า ลักษณะ การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ใช้ในการค้นคว้าหาข้อมูล รูปภาพ รองลงมาคือใช้ทำรายงานหรือพิมพ์งานส่ง นอกจากนี้ใช้ทำผังความคิด แผนภูมิ และตกแต่ง ผลงาน

4.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า การวัดและประเมินผลส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก ผลการประเมินทำให้นักเรียน สามารถปรับปรุงแก้ไขการเรียนให้ดีขึ้น นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์และมีส่วนร่วมในการวัดและประเมิน การวัดและประเมินมีความเหมาะสม สะดวก ยุติธรรม อยู่ในระดับมาก ยกเว้น ความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้และความสอดคล้องกับสภาพจริงอยู่ในระดับปานกลาง

4.5 ความคิดเห็นทั่วไปต่อหลักสูตรและการเรียนการสอนสาระทัศนศิลป์ พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อวิชาทัศนศิลป์ในระดับมากทุกด้าน โดยเห็นว่าคุณลักษณะที่ได้จาก กระบวนการเรียนรู้มากที่สุดคือ ความรับผิดชอบ รองลงมาคือ ความร่วมมือ ความขยันพากเพียร ความละเอียดรอบคอบ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามลำดับ

ตอนที่ 3 แนวทางการปรับปรุงหลักสูตรทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนปิ่นสร้อยเขตส่ววิทยาลัย มีดังนี้

1. **ด้านการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน** วิเคราะห์ได้ว่า ควรเพิ่มเวลาเรียน ให้มากขึ้น จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาบุคลิกภาพในการรายงานหรือนำเสนองานของนักเรียน เพิ่มกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการคิด โดยเฉพาะความคิดสร้างสรรค์ให้ มากขึ้นอีก นอกจากนี้ ควรเพิ่มการปฏิบัติกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการวาดภาพให้ดียิ่งขึ้น จัดเนื้อหา

สาระให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนมากขึ้น เพิ่มความน่าสนใจใช้เทคนิค การจูงใจ การเสริมแรง อาจใช้กิจกรรมเสริมเพื่อความสนุกสนาน เช่น การแข่งขัน เกม เข้ามาช่วย และส่งเสริมการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในงานด้านอื่น ๆ ให้มากขึ้นอีก

2. ด้านการจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ วิเคราะห์ได้ว่า ควรมีการจัดสรรแหล่ง เรียนรู้ที่จะเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนให้หลากหลายมากขึ้น ตลอดจนการสนับสนุนและ ส่งเสริมให้นักเรียนใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนรู้ให้มากขึ้นอีก มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ ทันสมัยและพอเพียง นำเทคโนโลยีสารสนเทศคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนรู้มากขึ้นอย่างเป็น ระบบ และมีการจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียน หรือทัศนศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจใน ท้องถิ่น

3. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ วิเคราะห์ได้ว่า ควรใช้วิธีการวัดผลที่เหมาะสม สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น มีการพัฒนาวิธีการประเมินจากสภาพจริงที่หลากหลาย และเหมาะสมสอดคล้องกับความถนัดของนักเรียน รวมถึงการเปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมใน การประเมินมากขึ้น และมีการพัฒนาเกณฑ์ในการประเมินที่เหมาะสมและยุติธรรม

อภิปรายผล

จากการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรทัศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนปรินทร์ รอยแผลสวีวิทยาลัย ผลจากการนำหลักสูตรไปใช้ และแนวทางการปรับปรุงหลักสูตร มีข้อสังเกต และประเด็นอภิปรายดังนี้

1. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรทัศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนปรินทร์รอยแผลสวี วิทยาลัย เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามแนวทางการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาของกรมวิชาการ โดยหลักสูตรทัศนศิลป์ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตรชนิดที่ยึดเอา สาขาหรือเนื้อหาวิชาเป็นหลัก (Designs Focused on Disciplines/Subjects) เนื่องจากลักษณะของ วิชามีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากศาสตร์สาขาอื่น ๆ และต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจใน เนื้อหาเฉพาะสาขาที่จะเป็นพื้นฐานในการเรียนชั้นสูงขึ้นไป

จุดเด่นของแผนการเรียนรู้จะเน้นกระบวนการเรียนแบบร่วมมือ และกระบวนการคิด วิเคราะห์ เมื่อสังเกตสภาพการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนจะรวมกลุ่มกันทำงาน มีการอภิปราย วิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผลร่วมกันจากข้อมูลการนำเสนอของแต่ละกลุ่ม และเมื่อให้นักเรียนศึกษา เนื้อหาจากสื่อที่ครูจัดทำขึ้น เป็นสื่อชนิดศูนย์การเรียนรู้ที่ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ สืบค้นและ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนสามารถนำมาสรุปและสร้างเป็นองค์ความรู้ของตนเองด้วย การจัดทำแผนผังความคิดที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละคนได้ดีในระดับพอใช้ นอกจากนี้ยังมี

แผนการเรียนรู้ที่เน้นสร้างทักษะการปฏิบัติงานทางศิลปะเกี่ยวกับการวาดภาพแรเงา และการวาดภาพระบายสี โดยเน้นการวาดภาพจากแบบของจริงที่มีอยู่ทั่วไป เพื่อให้นักเรียนมีพื้นฐานด้านการวาดภาพ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาอื่น ๆ และในชีวิตประจำวันได้ ผลจากการใช้แผนการสอนที่ได้พัฒนาขึ้นจากความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความมีความพึงพอใจมาก เห็นว่าเนื้อหาสาระมีความน่าสนใจ และมีประโยชน์มาก แต่อย่างไรก็ตามยังไม่ค่อยสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียนมากนัก โดยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับสังค อุทรานันท์ (2532, หน้า 217) ที่อธิบายว่า หลักสูตรแบบที่ยึดเอาเนื้อหาวิชาเป็นหลักนี้มีข้อเสียคือ ไม่สามารถสนองความต้องการทางจิตวิทยาของผู้เรียนได้ และจำกัดการเรียนการสอนอยู่แต่ในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้ส่งเสริมทางด้านจิตใจ การเรียนการสอนไม่สัมพันธ์กับวิชาอื่น และไม่ได้อยู่บนรากฐานของการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ แต่อย่างไรก็ตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ผสมผสานและบูรณาการทักษะด้านอื่น ๆ เข้ามาได้แก่ ทักษะการนำเสนอผลงาน ทักษะการเรียนแบบร่วมมือ ทักษะการสร้างผังความคิด เข้ามาร่วมด้วย จากการประเมินผลการใช้หลักสูตรของผู้เรียน พบว่า ทักษะที่นักเรียนได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด คือ ทักษะการวาดภาพ กิจกรรมที่นักเรียนสามารถประยุกต์ไปใช้กับวิชาอื่น ๆ มากที่สุดคือ การนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน กิจกรรมที่นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมากที่สุด คือ การปฏิบัติวาดภาพ และลักษณะงานที่นักเรียนได้นำความรู้จากกระบวนการเรียนการสอนไปประยุกต์ใช้มากที่สุด ได้แก่ การวาดภาพ จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าหลักสูตรในลักษณะดังกล่าวจะมีข้อเสียก็ตาม แต่กิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ก็สามารถพัฒนานักเรียนทางด้านทักษะได้ดี เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ ตลอดจนมีการส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตพิสัยเกี่ยวกับความร่วมมือและความรับผิดชอบของนักเรียนด้วย

สำหรับการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยนั้น หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเน้นการพัฒนาด้านสุนทรียภาพ ด้านความรับผิดชอบและความร่วมมือในการทำงานด้วย ซึ่งผลการประเมินเจตคติต่อหลักสูตรและการเรียนการสอนที่สนศิลปพบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าทัศนศิลป์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับมนุษย์ในการช่วยพัฒนาจิตใจของมนุษย์และตัวนักเรียนเอง นักเรียนมีความชื่นชมผลงานทางศิลปะของตนเอง และมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์อยู่ในระดับมาก คุณลักษณะที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้มากที่สุดคือ ความรับผิดชอบ ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของหลักสูตรทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ ระดับสถานศึกษา หรือระดับชั้นเรียน จะเห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ตอบสนองผู้เรียนครบถ้วนทั้งความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา วิชาอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ พัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทักษะเฉพาะ (Specific Skills) และทักษะทั่วไป (General Skills) ที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ ตลอดจนพัฒนาเจตคติที่ดีต่อรายวิชา

รวมถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรหลาย ๆ ด้านพร้อมกัน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ วิรุณ ตั้งเจริญ (2539, หน้า 154) ซึ่งได้วิเคราะห์หลักสูตรศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพบว่าหลักสูตรได้วางเป้าหมายสำหรับ ผลที่ได้รับจากการเรียนการสอน 5 ประการคือ

1) คุณภาพทางบุคลิกภาพ 2) สมรรถภาพทางศิลปะ 3) ความสามารถในการประยุกต์ใช้ 4) เพื่อตรวจสอบความถนัด และ 5) ประสิทธิภาพการอยู่ร่วมกันในสังคม

นอกจากนี้ หลักสูตรที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นได้มีการประเมินการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลมาศึกษาว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องและสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และมีผลอย่างอื่นเกิดขึ้นนอกเหนือจากที่กำหนดไว้หรือไม่ รวมถึงการนำผลที่ได้ไปแก้ไข ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้นต่อไป สำหรับผลการศึกษาและแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรจะได้นำเสนอในส่วนต่อไป

2. ผลของการนำหลักสูตรทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนปรีณสร้อยแผลส่ววิทยาลัย ในการนำหลักสูตรไปใช้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาผลการใช้หลักสูตรจากผู้เรียน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความคิด ด้านทักษะ และด้านจิตพิสัย และศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนด้วยการใช้แบบสอบถาม การนำหลักสูตรไปใช้มีประเด็นอภิปรายผลดังนี้

2.1 สัมฤทธิ์ผลด้านความรู้ความคิดของผู้เรียน วิเคราะห์ข้อมูลจากการใช้แบบทดสอบวัดผลก่อนเรียนเปรียบเทียบกับหลังเรียน พบว่า ผลการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หมายถึงหลังจากการเรียนผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหามากกว่าก่อนเรียน และเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ เกินกว่าร้อยละ 60 แสดงว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนมีผลทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จริง สอดคล้องกับ สงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 217) ที่อธิบายว่า หลักสูตรแบบที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นหลัก มีข้อดีตรงที่สามารถจัดเรียงลำดับเนื้อหาวิชาตามความยากง่ายอย่างเป็นระบบ สามารถพัฒนาสมรรถภาพทางสติปัญญาของผู้เรียนแต่ละคนได้ดี เป็นหลักสูตรที่สร้างจากรากฐานของกระบวนการศึกษาที่แท้จริง สามารถส่งเสริมมรดกของสังคม และวางแผนการเรียนการสอนได้ง่าย

2.2 สัมฤทธิ์ผลด้านทักษะ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินทักษะ โดยจำแนกทักษะที่สำคัญต้องการเน้น 4 ทักษะคือ ทักษะการสร้างผังความคิด ทักษะการนำเสนอผลงาน และทักษะการวาดภาพ ซึ่งแบ่งเป็นการวาดภาพลายเส้น และการวาดภาพระบายสี โดยประเมินจากผลงานของนักเรียน พบว่า ผลงานทั้งหมดอยู่ในระดับ พอใช้ ซึ่งหมายความว่า การนำเสนอผลงานส่วนใหญ่มีเนื้อหาถูกต้องครบถ้วน บุคลิกภาพเหมาะสม ท่าทางดี พุคเสียงตั้งชัดเจน สื่อที่นำมาประกอบมีสภาพดี สะอาดเรียบร้อย มีรูปแบบวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจพอสมควร จุดที่ควรปรับปรุงคือ ด้าน

บุคลิกภาพของผู้นำเสนอ จากบันทึกของผู้ศึกษาพบว่าผู้นำเสนอมักขาดความมั่นใจ พูดเสียงค่อย และสรุปใจความสำคัญได้ไม่ชัดเจนซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนยังขาดทักษะการนำเสนอผลงานอยู่พอสมควร การสร้างแผนผังความคิดของนักเรียนส่วนใหญ่ มีเนื้อหาถูกต้อง ครบถ้วน มีลักษณะเป็นรูปแบบแผนผังความคิดที่ชัดเจน แต่การเชื่อมโยงไม่ค่อยถูกต้องสมบูรณ์ มีสภาพดีและสะอาดเรียบร้อยพอสมควร มีภาพประกอบบ้างแต่ไม่สวยงามหรือไม่เข้ากับเรื่อง ไม่ค่อยมีการดัดแปลงรูปแบบให้เหมาะสมและน่าสนใจ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ทักษะในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ น่าจะเป็นเพราะนักเรียนมักยึดติดกับรูปแบบเดิม ๆ ที่เคยเห็นหรือเคยทำมา ยังไม่สามารถพัฒนารูปแบบใหม่ ๆ ได้ เนื่องจากยังขาดประสบการณ์และการพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์ที่เหมาะสมเพียงพอ ดังนั้น จึงควรพิจารณาเพิ่มกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ ให้มากขึ้น พร้อมทั้งมีการกระตุ้น เสริมแรง เพื่อสร้างแรงจูงใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกแตกต่างออกไปจากเดิมซึ่งเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อีกทางหนึ่ง

การวาดภาพลายเส้น มีการจัดวางภาพได้เหมาะสมกลมกลืนเป็นบางส่วน และลงน้ำหนักแสงเงาได้ถูกต้องเป็นบางส่วน ภาพไม่มีระยะต้น-ลึก ใกล้-ไกลมากนัก มีความเหมือนใกล้เคียงแบบที่กำหนดเป็นบางส่วน ลักษณะการแรเงามีหลายแบบใกล้เคียงกัน สิ่งที่เลือกนำมาเป็นแบบในการวาดเป็นแบบทั่ว ๆ ไปที่มีรายละเอียดบ้างพอสมควร ข้อที่ควรปรับปรุงคือ การให้น้ำหนักแสงเงายังไม่ค่อยถูกต้องเหมาะสม ส่งผลไปถึงทำให้ความสวยงามของภาพโดยรวมยังไม่ค่อยดีนัก ดังนั้น อาจจำเป็นต้องเพิ่มน้ำหนักของการปฏิบัติงานในส่วนนี้ให้มากขึ้นอีก เนื่องจาก การวาดเส้น (Drawing) ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของงานทัศนศิลป์ทุกชนิด และผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติได้ง่าย ใช้วัสดุอุปกรณ์น้อย และใช้เวลาไม่มากนัก

การวาดภาพระบายสี มีการจัดวางภาพได้เหมาะสม กลมกลืนเป็นบางส่วน สภาพดี สะอาดเรียบร้อยพอสมควร การจัดองค์ประกอบมีความสมดุล กลมกลืนเป็นบางส่วน ยังขาดจุดเด่นขาดเอกภาพ ใช้สีได้เหมาะสมกลมกลืนเป็นบางส่วน สื่อความหมายได้ดีพอใช้ แต่ยังขาดจุดสนใจที่ดี รูปแบบที่วาดเป็นแบบที่มีการดัดแปลงให้น่าสนใจบ้างแต่ยังไม่ดีนัก ทำให้การประเมินความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์และความสวยงามต่ำกว่าด้านอื่น ๆ จำเป็นต้องมีการปรับกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการวาดภาพทั้งการวาดภาพลายเส้น การวาดภาพระบายสีควบคู่ไปกับการส่งเสริมความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

สรุปแล้ว ผลการประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ถึงค่อนข้างดี ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่น่าพอใจ เนื่องจากมีเวลาในการฝึกฝนค่อนข้างน้อย โดยที่มีเวลาเรียน 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทำให้มีเวลาในการปฏิบัติแต่ละทักษะไม่มากนัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพาภรณ์ ลักษณะหุต (2536) และ อีน จอง ปาร์ค (2538) ที่ศึกษาผลการใช้หลักสูตรวิชา “ศิลปะกับชีวิต” ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

กรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ว่า ในการยุบวิชาทัศนศิลป์ศึกษา กับดนตรีศึกษารวมกันเหลือ 1 คาบนั้น ครูผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าเวลาเรียนเพียง 1 คาบต่อสัปดาห์ไม่เหมาะสม การที่มีเวลาน้อยไปทำให้เกิดปัญหาในการติดตามงาน การประเมินผลไม่สม่ำเสมอ ไม่มีเวลาในการสอนซ่อมเสริม และมีข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มเวลาเรียน

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนและจากประสบการณ์ในการสอนของผู้ศึกษา คือ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นนักเรียนที่เริ่มเข้ามาเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่ผ่านการเรียนในระดับประถมศึกษามานานนัก เนื่องจากในระดับชั้นประถมศึกษาไม่ได้เน้นการวาดภาพจากแบบของจริง เน้นให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระตามจินตนาการของเด็ก มากกว่าที่จะเน้นทักษะในการวาดภาพจากแบบของจริง ที่มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ นอกจากนี้ส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์การวาดภาพระบายสีโดยใช้สีน้ำ หรือสีโปสเตอร์ ส่วนใหญ่จะวาดภาพระบายสีด้วยสีเทียน สีเทียนน้ำมัน (Oil pastel) หรือดินสอสี (Crayon) ดังนั้น อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลงานการวาดภาพแรเงา และผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนอยู่ในระดับพอใช้ ยังไม่ถึงระดับดี

อย่างไรก็ตาม ในการสอนเพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการวาดภาพนั้น กิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการสอน ได้พยายามเน้นให้นักเรียนเรียนรู้และฝึกปฏิบัติด้วยตนเองเป็นหลัก ครูเพียงแต่อธิบายหลักการพอสังเขป สาธิตเพียงเล็กน้อย และมีผลงานตัวอย่างมาประกอบ ครูเป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์ผลงานตัวอย่างร่วมกับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับรู้และเกิดมุมมองที่หลากหลายออกไป ทำให้นักเรียนสนใจและนำความรู้เรื่องนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันมากที่สุด ส่วนการเลือกรูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงานจะให้เป็นไปโดยอิสระตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน โดยเน้นการสร้างสรรค์รูปแบบที่แปลกใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ วิรุณ ตั้งเจริญ (2539, หน้า 148) เกี่ยวกับบทบาทของครูกับการพัฒนาศิลปะสำหรับเด็กว่า ครูควรส่งเสริมให้เด็กได้รับประสบการณ์ทางศิลปะทั้งทางตรงและทางอ้อมให้มากมายหลายด้าน มุ่งส่งเสริมให้เด็กสร้างลักษณะเฉพาะตัว ด้วยการสร้างความมั่นใจให้กับเด็กทุกคน และไม่ควรสอนกฎเกณฑ์ ทฤษฎี รายละเอียด และสัดส่วนต่าง ๆ มาก เพราะควรจะได้ส่งเสริมให้เด็กค้นพบข้อสรุปด้วยตัวของเขาเอง พยายามส่งเสริมให้มีการแสดงผลงานของเด็กทุกคนแต่ไม่ควรเป็นไปเพื่อการแข่งขันกัน พยายามให้เขากล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าวิพากษ์วิจารณ์ เพราะการแสดงความคิดเห็นจะช่วยให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของเด็ก เป็นการฝึกการมีเหตุผล และความเชื่อมั่นไป พร้อม ๆ กัน

2.3 สัมฤทธิ์ผลด้านจิตพิสัย วิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนระหว่างเรียนในชั้นเรียน ด้านความสนใจ ความพร้อม และการประเมินด้านความรับผิดชอบ ความร่วมมือ การมีส่วนร่วม และการแสดงออกของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรม

ด้านความสนใจ ความพร้อม ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และความร่วมมือในกิจกรรมของชั้นเรียนอยู่ในระดับดี ส่วนการแสดงออกอยู่ในระดับพอใช้ แต่หากพิจารณาค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านพบว่าอยู่ในระดับ ดี แสดงว่านักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรและการเรียนการสอนทัศนศิลป์ ทั้งนี้อาจเนื่องจากลักษณะธรรมชาติวิชาของทัศนศิลป์ เป็นศาสตร์ที่มุ่งเน้นไปที่กระบวนการคิดสร้างสรรค์ (creative process) การแสดงออก (self-expression) และการรับรู้เกี่ยวกับความงาม (aesthetic awareness) ที่ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานและแสดงออกได้อย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในวิชาเป็นทุนเดิมอยู่แล้วส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่ครูผู้สอน (ผู้ศึกษา) พยายามสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนระหว่างการเรียนการสอนมากที่สุด โดยเน้นการสร้างความเชื่อถือ แสดงความกระตือรือร้น ความเอาใจใส่ ให้ความรู้สึกเป็นอิสระและปลอดภัยทางจิตวิทยาให้มากที่สุดอันจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ซึ่ง พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2544, หน้า 48-51) อธิบายว่า บรรยากาศการเรียนการสอนโดยเน้นในชั้นเรียนเป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การเรียนมีประสิทธิภาพ บรรยากาศการเรียนการสอนแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) บรรยากาศทางกายภาพ ได้แก่ สภาพห้องเรียน และสิ่งแวดล้อมของห้องเรียน กับ 2) บรรยากาศทางจิตใจ ได้แก่ ความคุ้นเคยระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ความเป็นอิสระ บรรยากาศที่ ทำทนาย การยอมรับนับถือ การควบคุมอย่างเหมาะสม และการกระตุ้นความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับ สุรางค์ โคว์ตระกูล (2537, หน้า 130) เกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมแรงจูงใจให้กับนักเรียนว่า ครูควรจัดบรรยากาศที่ทำทนายความอยากรู้ อยากเห็น ปราศจากการขู่เข็ญ ให้นักเรียนมีความไว้วางใจ พยายามให้งานตามความสามารถและให้ข้อมูลย้อนกลับเสมอ และใช้หลักการสอนของ มาสโลว์ (Abraham H. Maslow, 2451-2513) ที่กล่าวว่า “นักเรียนจะเรียนรู้ก็ต่อเมื่อความต้องการพื้นฐานที่จะต้องซ่อมแซมปรารถนา” และครูจะต้องเป็นตัวแทนในการแสดงความกระตือรือร้นในเวลาทีสอนอีกด้วย นอกจากนี้การที่ครูทำงานร่วมกับนักเรียนและผู้ปกครองก็เป็นการส่งเสริมแรงจูงใจอีกทางหนึ่งด้วย

2.4 ความคิดเห็นของต่อการใช้หลักสูตรของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรของผู้เรียนซึ่งแบ่งได้หลายด้าน ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่เรียน อยู่ในระดับมาก เนื้อหาสาระที่เรียนมีความน่าสนใจมีประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดเนื้อหาสาระอยู่ในระดับมาก แสดงว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องต่อระดับความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน ไม่ทำให้นักเรียนเกิดความเคร่งเครียดต่อเนื้อหาวิชา นอกจากนี้ยังอาจเป็นเพราะนักเรียนเห็นประโยชน์ของการเรียนทัศนศิลป์ที่ช่วยส่งเสริมสุนทรียภาพ ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถที่นำไปประยุกต์ในงานอย่างอื่นได้ ส่วนความ

สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เน้นการให้พื้นฐานความรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์ที่สำคัญและจำเป็นต่อการศึกษาในชั้นสูงขึ้น จึงเป็นเนื้อหาที่ “ต้องเรียน” มากกว่าเนื้อหาที่ “อยากเรียน” จึงทำให้ไม่ค่อยสอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของนักเรียนมากนัก เนื้อหาที่นักเรียนมีความสนใจมากที่สุด คือ การวาดภาพระบายสีและเนื้อหาที่นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุด คือ การวาดภาพระบายสีเช่นกัน เพราะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางและประยุกต์ใช้ในงานต่าง ๆ ได้ดี

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ พบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นมีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียน การพัฒนาทักษะการแสดงออก การพัฒนาทักษะการวาดภาพ และการส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมืออยู่ในระดับมาก เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของแผนการเรียนรู้ที่ 1 และ 2 ซึ่งเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ และนักเรียนมีความพึงพอใจในกิจกรรมการปฏิบัติวาดภาพมากที่สุด ทักษะที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด คือ ทักษะการวาดภาพ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของแผนการเรียนรู้ที่ 3 ที่เน้นทักษะการวาดภาพของนักเรียน นอกจากนี้นักเรียนสามารถนำความรู้และทักษะประยุกต์ไปใช้กับวิชาอื่นได้ ที่มากที่สุดคือ การนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน กิจกรรมที่นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมากที่สุด คือ การปฏิบัติวาดภาพ และลักษณะงานที่นักเรียนได้นำความรู้จากกระบวนการเรียนการสอน ไปประยุกต์ใช้มากที่สุด ได้แก่ การวาดภาพ สรุปลแล้ว กระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้นมีผลทำให้นักเรียนมีการพัฒนาขึ้นตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดในแผนการเรียนรู้ทุกประการ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ และทักษะตามที่กำหนดได้

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการเรียนรู้ พบว่า สื่ออุปกรณ์มีความเหมาะสม เพียงพอ เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรม มีความหลากหลายน่าสนใจเหมาะสมในการพัฒนาการเรียนรู้ และนักเรียนสามารถศึกษาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ได้อยู่ในระดับมาก แต่แหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายและเอื้อต่อการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายมากนัก เนื่องจากไม่สะดวกในการศึกษา ค้นคว้า ประกอบกับมีเวลาเรียนน้อย ทำให้ไม่สามารถกำหนดกิจกรรมให้นักเรียนใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้แหล่งข้อมูล แหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะยังมีไม่มากนัก

สื่อการสอนที่ผู้สอนนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนได้แก่ ใบงาน ใบความรู้ ภาพตัวอย่างผลงาน สื่อชนิดศูนย์การเรียน สื่อที่นักเรียนผลิตเพื่อประกอบการนำเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้า สื่อที่เป็นผลงานของนักเรียน และสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศคอมพิวเตอร์ ซึ่งถือว่ามีหลากหลาย พอเพียง และเหมาะสมต่อการใช้งานได้เป็นอย่างดี

แหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนกลุ่มตัวอย่างใช้ศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติงานมากที่สุด คือ อินเทอร์เน็ต นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการเรียนรู้มีร้อยละ 55.2 ลักษณะการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ใช้ในการค้นคว้าหาข้อมูลรูปภาพมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับสถานะปัจจุบันที่ผู้เรียนจะมีพื้นฐานความรู้ ความสามารถทางคอมพิวเตอร์แทบทุกคน เนื่องจากมีการจัดการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์มาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาและมีแนวโน้มที่จะนำมาช่วยในการเรียนรู้มากขึ้น จากการสอบถามนักเรียนพบว่า นักเรียนแต่ละห้องจะมีคอมพิวเตอร์ใช้งานที่บ้าน ประมาณร้อยละ 65 - 70 และคาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ผลการประเมินทำให้นักเรียนสามารถปรับปรุงแก้ไขการเรียนให้ดีขึ้น นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์และมีส่วนร่วมในการวัดและประเมิน การวัดและประเมินมีความเหมาะสม สะดวก ยุติธรรม อยู่ในระดับมาก ส่วนความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้และความสอดคล้องกับสภาพจริงอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากการประเมินจากสภาพจริงต้องอาศัยวิธีที่หลากหลาย ต้องใช้ระยะเวลาและข้อมูลแวดล้อมหลายด้านจึงทำให้ดำเนินการได้ไม่เต็มที่

นิพนธ์ ทวีกาญจน์ (2535, หน้า 237 อ้างใน กรมวิชาการ, 2545ค, หน้า 15-16) เสนอว่า “ในสาระของทัศนศิลป์การประเมินการปฏิบัติจะไม่ค่อยเหมาะสมหรือสอดคล้องกับลักษณะการแสดงออกของผู้เรียน เพราะการกำหนดระเบียบ วิธีการ ขั้นตอนการปฏิบัติล้วนเป็นตัวทำลายสกัดกั้นการแสดงออกอย่างอิสระของผู้เรียน ซึ่งต่างจากสาระของคนตรีและนาฏศิลป์ที่การประเมินการปฏิบัติของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะธรรมชาติของคนตรีและนาฏศิลป์จำเป็นต้องเรียนรู้ถึงสาระความรู้และอาศัยการฝึกปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางไปสู่การจินตนาการหลังจากที่ได้องค์ความรู้และทักษะปฏิบัติอย่างชำนาญ จินตนาการในความหมายนี้คือความนึกคิดจากการสะสมประสบการณ์ของแต่ละคนซึ่งเป็นบ่อเกิดของความคิดสร้างสรรค์ในงานศิลปะ และความเป็นศิลปะอยู่ที่ความสามารถในการถ่ายทอดเป็นผลงานได้อย่างเป็นเอกภาพ ดังนั้น ในการประเมินงานศิลปะไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสาระใดก็ตาม การประเมินที่สอดคล้องกับสาระและธรรมชาติของศิลปะมากที่สุดคือ การประเมินจากสภาพจริง (Authentic Assessment) นั่นเอง”

ความหมายของการประเมินจากสภาพจริง คือ การประเมินผลการทำกิจกรรมที่นำความรู้ไปสร้าง ผลิต ทดลอง หรือปฏิบัติที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยประเมินความคิด กระบวนการ ความรู้สึก จากการสังเกต สัมภาษณ์ บันทึก กิจกรรมหรืองานที่ได้จากความคิดที่ซับซ้อน (Complex Thinking) เป็นงานที่มีความหมายต่อผู้เรียน ทำทาบ ใช้ทักษะในการแก้ปัญหาด้วยแนวทางของตนเอง (Self-directed Learner) รวมถึงการรวบรวมผลงานต่าง ๆ ใน Portfolio และผลงานในลักษณะโครงการ (กรมวิชาการ, 2545ค, หน้า 14)

ทางด้านเจตคติต่อหลักสูตรและการเรียนการสอนสาระทัศนศิลป์ พบว่านักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ทัศนศิลป์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับมนุษย์ ช่วยในการพัฒนา จิตใจของมนุษย์และตัวนักเรียนเอง นักเรียนมีความชื่นชมผลงานทางศิลปะของตนเองและพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์อยู่ในระดับมาก เนื่องจากวิชาทัศนศิลป์เป็นวิชาที่เน้นการสร้างสุนทรียภาพ อันเป็นความรู้สึกที่เกี่ยวกับความงาม เป็นเรื่องของความรู้สึก เป็นเรื่องของจิตใจที่มีส่วนในการช่วยพัฒนาจิตใจของมนุษย์ ความรู้สึกในความงามจะนำไปสู่ความรัก ความหวัง ความปรารถนาดี และความรู้สึกหวงแหน ปกป้องรักษา ทำให้คนที่มีสุนทรียภาพ เป็นผู้ที่มีจิตใจดีงาม อ่อนโยน เมตตา รู้จักรักษา ไม่ทำลาย พัฒนาจิตใจให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณค่า ซึ่ง บรรจง จันทระสา (2522, หน้า 179) อธิบายว่า ความงามหรือ สุนทรียศาสตร์ เป็นคุณค่าอย่างหนึ่งของมนุษย์ควบคู่กับจริยศาสตร์ (Ethics) อันเป็นคุณค่าของพฤติกรรมมนุษย์ และคุณค่าด้านสังคม-การเมือง (Sociopolitical value) อันเป็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งสามอย่างเป็นปรัชญาในสาขาคุณวิทยา (Axiology) ที่ศึกษาถึงแนวคิดและความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับสิ่งที่ดีงามและมีคุณค่าทั้งหลาย

ดังนั้น ความรู้สึกเกี่ยวกับทัศนศิลป์จึงเป็นเรื่องของจิตใจ เป็นเรื่องของการแสดงออกทางสุนทรียภาพโดยอิสระ นำมาซึ่งความพึงพอใจ และความสุข ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาทัศนศิลป์ในระดับมาก

3. แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรทัศนศิลป์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนปิ่นตอทยุทธศาสตร์วิทยาลัย เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนจากการประเมินสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนด้านต่าง ๆ และผลประเมินการใช้หลักสูตรจากผู้เรียน ข้อสังเกตและข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางปรับปรุงหลักสูตรจำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตรอธิบายได้ดังนี้

1. ด้านการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน สิ่งที่ต้องปรับปรุง คือ

1.1 อาจมีการจัดสรรเวลาเรียน / ชั่วโมงเรียนให้มากขึ้น เนื่องจากเมื่อพิจารณาความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้กับเวลา และระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนตามสาระการเรียนรู้ที่กำหนดยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายได้ นอกจากนี้ยังอาจจะต้องพิจารณาปรับกระบวนการเรียนรู้ หรือกิจกรรมการเรียนที่จัดให้กับผู้เรียนด้วย เพื่อให้เกิดผลตามผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยการปรึกษาร่วมกันระหว่างครูผู้สอนในกลุ่มสาระ ฯ

1.2 จัดกิจกรรมที่พัฒนาบุคลิกภาพในการรายงานหรือนำเสนองานของนักเรียน เนื่องจากเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ควรส่งเสริม ซึ่งมีความจำเป็นในการเรียนรู้ทุกรายวิชาและใช้ประโยชน์

ในอนาคตของนักเรียน การพัฒนาบุคลิกภาพอาจทำได้โดยการส่งเสริมความเชื่อมั่น การฝึกใช้ภาษาที่เหมาะสมในการสื่อสาร ตลอดจนให้การเสริมแรงที่เหมาะสม

1.3 เพิ่มกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการคิด โดยเฉพาะ ความคิดสร้างสรรค์ให้มากขึ้นอีก เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการคิดที่หลากหลายสำหรับเลือกไปใช้แก้ปัญหาที่เหมาะสม ใช้ในการออกแบบและการคิดประดิษฐ์ ทำให้เกิดผลงานที่สวยงามเหมาะสม มีประโยชน์ใช้สอย และมีเอกลักษณ์เฉพาะ ก่อให้เกิดรูปแบบใหม่ ๆ เฉพาะตนของศิลปินผู้สร้างสรรค์ ช่วยในการวางแผนงานให้เหมาะสม สัมพันธ์กันอย่างลงตัว ทำให้เกิดการค้นพบแนวคิด ทฤษฎีหรือหลักการใหม่ ๆ อันเกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ช่วยในการสร้างจินตนาการในการสร้างสรรค์งาน ทำให้เกิดจินตทัศน์ (Visual Image) ซึ่งเป็นภาพในความคิด ทำให้เกิดผลงาน รูปแบบ ใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อนได้ หรือใช้เติมความคิดในส่วนที่ขาดไป นอกจากนี้ยังเป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ให้เกิดเป็นประสบการณ์ใหม่ที่ดียิ่งกว่าเดิมด้วย

1.4 ปรับกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติ หรือกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการวาดภาพให้ดีขึ้น ซึ่ง วินัย โสมติ (2545, หน้า 30) ได้เสนอแนะหัวใจของการสอนและการเรียนรู้ศิลปะควรเน้นให้เกิดสิ่งเหล่านี้ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้มีอิสระได้ระบายความรู้สึก มีการพัฒนารสนิยมทางสุนทรีย์ และฝึกฝนพื้นฐานทางศิลปะที่จำเป็น ในกรณีเช่นนี้อาจทำได้โดยการบูรณาการทักษะการวาดภาพ เข้ากับการเรียนรู้ในกลุ่มสาระอื่น ๆ จัดให้ทักษะทางทัศนศิลป์เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สามารถศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ ได้โดยอาศัยทักษะต่าง ๆ ทางด้านศิลปะ

1.5 จัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนมากขึ้น เพิ่มความน่าสนใจ เทคนิคการจูงใจ การเสริมแรง และอาจมีการใช้กิจกรรมเสริมเพื่อความสนุกสนาน เช่น การแข่งขัน เกม เข้ามาช่วยเพื่อให้กิจกรรมน่าสนใจมากขึ้น นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมกิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือให้มากและเกิดผลอย่างจริงจัง ซึ่ง นิตยา เจริญนิเวศกุล (2545, หน้า 142) อธิบายว่าวิธีการเรียนแบบร่วมมือจะก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนในลักษณะต่างๆ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีทักษะการทำงานร่วมกันช่วยให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างเสริมบรรยากาศในการเรียน นักเรียนมีความสุข สนุกสนานในการเรียน มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน และโรงเรียน เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความมั่นใจและลดปัญหาวินัยในชั้นเรียนได้ และกิตติพร ปัญญาภิญโญผล (2544, หน้า 5) อธิบายว่า ปฏิภาณระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียนต่างหากที่มีผลต่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องอะไรมากมายกับวิธีสอนมาตรฐาน ความจริงเป็นผลที่เกิดจากการที่ครูกับนักเรียนร่วมกันทำให้เกิดการปฏิบัติงานหรือการเรียนการสอนที่มีความหมาย การเรียนการสอนที่มีความหมายไม่

สามารถทำให้เป็นมาตรฐาน โดยการควบคุมหรือจัดกลุ่มตัวอย่างได้ การเรียนการสอนที่มีความหมาย (meaningful action) เกิดจากการสนองตอบต่อเนื้อหาวิชาของนักเรียน โดยครูเป็นสื่อกลางให้นักเรียนทำกิจกรรม และได้ผลงานออกมา

1.6 ส่งเสริมการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในงานด้านอื่น ๆ ให้มากขึ้นอีก เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ที่กว้างขวางและหลากหลายของนักเรียน โดยการส่งเสริมการเรียนรู้แบบองค์รวม และตามแนวทางของทฤษฎีการเรียนรู้แบบพหุปัญญา

นอกจากนี้การจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนให้ครบถ้วน ครอบคลุม และทันสมัยก็เป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ยังควรตรวจสอบผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นและผลการเรียนรู้รายปีอยู่เสมอ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามที่ข้อกำหนดตามหลักสูตร

2. ด้านการจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้

2.1 ควรจัดสรรแหล่งเรียนรู้ที่จะเป็นแหล่งศึกษา และค้นคว้าของผู้เรียนให้หลากหลาย และเหมาะสมมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคของข่าวสารข้อมูล อาจเน้นให้ผู้เรียนสามารถสืบเสาะ ค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และมีวิจารณญาณในการเลือกสรร วิเคราะห์ และประเมินคุณค่าของข้อมูลได้

2.2 สนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนรู้ให้มากขึ้นอีก

2.3 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และพอเพียง นำเทคโนโลยีสารสนเทศคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียน หรือทัศนศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจในท้องถิ่น

สำหรับแนวทางในการใช้สื่อการสอนนั้น วิรุณ ตั้งเจริญ (2539, หน้า 163) อธิบายว่าการเรียนการสอนทัศนศึกษา ซึ่งเป็นวิชาที่มีทั้งการฝึกปฏิบัติ เช่น เขียนภาพ ออกแบบ พิมพ์ภาพ วิชาที่ต้องอธิบาย เช่น ศิลปนิยม องค์ประกอบศิลป์ ทฤษฎีสี และวิชาที่ต้องเล่าเรื่อง เช่น ประวัติศาสตร์ศิลป์ไทยและสากล ด้วยวิชาที่ประกอบขึ้นด้วยการเรียนการสอนหลากหลายลักษณะเช่นนี้ ทำให้การจัดสื่อการสอนต้องมีหลายลักษณะตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อการสอนจะประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีหรือไม่ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวสื่ออย่างเดียวเท่านั้น ยังขึ้นอยู่กับความพร้อมในการรับรู้ของผู้เรียนด้วย เมื่อพิจารณาถึงความพร้อมยอมรับความถึงวุฒิภาวะและพื้นฐานประสบการณ์ของแต่ละคน

นอกจากนี้ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอนก็มีความสำคัญทั้งในด้านสถานที่ในห้องเรียน ควรจัดสรรห้องปฏิบัติการที่เป็นสัดส่วนและสะดวกต่อการเรียนรู้และปฏิบัติงาน มีบริการด้านวิชาการเอกสาร ตำรา สำหรับครู และนักเรียน จัดสรรและอำนวยความสะดวกในการใช้

คอมพิวเตอร์ในการปฏิบัติงานและสืบค้นข้อมูล และสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทัศนศิลป์ เช่น การจัดแข่งขันทักษะ การจัดค่ายศิลปะ การจัดทัศนศึกษา ฯลฯ

3. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ใช้วิธีการวัดผลที่เหมาะสม สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น โดยพัฒนาวิธีการประเมินจากสภาพจริงที่หลากหลาย และเหมาะสม สอดคล้องกับความถนัดของนักเรียน รวมถึงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินมากขึ้นและพัฒนาเกณฑ์ในการประเมินที่เหมาะสมและยุติธรรม

นอกจากผลการเรียนรู้แล้ว การประเมินหลักสูตรก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำอย่างต่อเนื่องเช่นกัน โดยที่ขอบเขตของการประเมินหลักสูตรจะครอบคลุมด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ จุดหมายหลักการของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร สาระสำคัญและเนื้อหาตามหลักสูตรในรายวิชา ต่าง ๆ วิธีสอน วิธีเรียน ระบบงานวิชาการของโรงเรียน บุคลากร สื่อการเรียน ระบบการวัดผล การจัดกิจกรรมในโรงเรียน และแหล่งวิทยาการ (อำนาจ จันทร์เป็็น, 2529 หน้า 123)

จุดที่ต้องปรับปรุงดังที่กล่าวมา มีหลายประการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของการเรียนการสอนศิลปศึกษาโดยทั่วไปซึ่ง วินัย โสมดี (2545, หน้า 19-20) ได้ประมวลไว้ 8 ประการ คือ

1) ขาดการเชื่อมโยงระหว่างศิลปะแขนงต่าง ๆ 2) ความไม่ชัดเจนของหลักสูตรและทิศทางของผู้สอน 3) ศิลปศึกษาส่วนใหญ่ยังอยู่ในระบบโรงเรียน 4) ภาพรวมลักษณะของครูศิลปะบางส่วนค่อนข้างแปลกวิเวกเก็บตัว 5) การศึกษาศิลปะและการสร้างสรรค์ขาดการค้นคว้าอย่างลุ่มลึก 6) แหล่งค้นคว้าทางศิลปะยังมีน้อย 7) ขาดสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะ และ 8) ยังขาดผู้นำในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้เข้มแข็ง

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาหลักสูตรเป็นกิจกรรมสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องกันไปตลอด ซึ่งจะช่วยให้หลักสูตรสถานศึกษามีความทันสมัยเหมาะสม สอดคล้องกับผู้เรียนและท้องถิ่นตลอดจนเป้าหมายการจัดการศึกษาของชาติ นอกจากนี้ควรเป็นการทำงานอย่างร่วมมือกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

1. ควรมีการจัดอบรม สัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรให้กับครูผู้สอนศิลปะ ตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการ จุดหมายของหลักสูตร สามารถศึกษาวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้นำไปจัดทำเป็นคำอธิบายรายวิชา และวางแผนหลักสูตรได้อย่างเหมาะสม เป็นการฝึกฝนความรู้ ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดทำเอกสารหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2. ควรมีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน โดยเฉพาะกลุ่มสาระ การเรียนรู้ศิลปะทั้งที่เป็นทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ให้กว้างขวางมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบัน การศึกษาวิจัยทางศิลปะมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาศาสตร์ทาง หลักสูตรและการสอนศิลปะที่ถือว่าเป็นศาสตร์เฉพาะทางให้พัฒนามากยิ่งขึ้น

3. ส่งเสริมการใช้สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ของครูในการเรียนการสอน โดยเฉพาะสื่อ เทคโนโลยี เพื่อตอบสนองรูปแบบการเรียนรู้ในอนาคต ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจาก สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ฝึกให้เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการค้นคว้า มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ซึ่งเป็นจุดหมายของหลักสูตร

4. ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสื่อ แบบทั่วไป หรือสื่อที่ใช้เทคโนโลยี และพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่ เกี่ยว กับศิลปวัฒนธรรม หรือนวัตกรรมที่แสดงถึงภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาสื่อและ แหล่งเรียนรู้โดยให้ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปกครอง บุคคลในชุมชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมใน การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนมากขึ้น

5. ควรมีการพัฒนาปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินการเรียนการสอนศิลปะให้มีประสิทธิ- ภาพมากขึ้น โดยเน้นการประเมินจากสภาพจริง ประเมินจากข้อมูลที่หลากหลายของผู้เรียน ประเมิน โดยให้ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม รวมถึงการสร้างเจตคติที่ดีในการประเมิน พัฒนาเครื่องมือ ในการวัดและประเมินให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้มีการนำผลจากการประเมินไปใช้ พัฒนาการเรียนการสอนอย่างจริงจังยิ่งขึ้น

6. จัดสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ สำหรับครู นักเรียน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องโดยมี การเผยแพร่ แลกเปลี่ยน ข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ เพื่อเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ได้มุมมอง แนวคิดที่หลากหลาย และส่งเสริมความเสมอ ภาคทางการศึกษา ซึ่งอาจเริ่มต้นจากการรวมตัวของครู อาจารย์ของสถานศึกษาในท้องถิ่นแล้วขยาย วงกว้างออกไป และมีการปฏิบัติกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรทัศนศิลป์ในช่วงชั้นอื่น ๆ ครอบคลุมช่วง ชั้นเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของหลักสูตร

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะที่ ครอบคลุมทั้ง 3 สาระ คือ ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ เป็นการผสมผสานศาสตร์ทั้ง 3 สาขาให้

ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามจุดหมายของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อประเมินหลักสูตรแบบเจาะลึกเป็นด้าน ๆ ตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินภายนอกทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผู้เรียน สำหรับรองรับการประกันคุณภาพของสถานศึกษา

4. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งเป็นการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ของนักเรียน และการพัฒนาวิชาชีพครู

5. ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน

6. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพความพร้อม และความต้องการสนับสนุนของครูศิลปะในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อเสนอเป็นแนวทางดำเนินการสนับสนุน ช่วยเหลือของเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้วิชาศิลปะ และความพร้อมของชุมชนในการสนับสนุนการจัดการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาต่อไป